

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se. och

Yttrande över Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Er beteckning Ju2025/00206.

Justitiedepartementet har gett Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande via Saco.

Akademikerförbundet SSR:s yttrande

Övergripande synpunkter

Akademikerförbundet SSR vill understryka att förbundet är väl medveten om den lägesbild som utredningen förmedlar och att det förslag som utredningen lägger fram har sin grund i den mycket allvarliga samhällsutveckling som pågår sedan några tillbaka.

Akademikerförbundet SSR är mycket bekymrade över en utveckling där allt fler barn involveras i organiserad brottslighet och utnyttjas för att begå allvarliga brott. Samhället behöver tillsammans göra sitt yttersta för att motverka en sådan samhällsutveckling. Att motverka den pågående samhällsutvecklingen kräver dock breda insatser och åtgärder på en systemövergripande nivå. Att exempelvis stoppa rekryteringen till de kriminella gängen genom enbart individinriktade repressiva åtgärder och insatser, där strängare straff och sänkt straffbarhetsålder är särskilt framträdande politiska åtgärder, kommer inte att vara det som löser problemen på en samhällsnivå. Att fokusera på att straffa barn i stället för att angripa de bakomliggande orsakerna kommer inte att åtgärda de problem som adresseras i det här betänkandet.

Akademikerförbundet SSR vill ta tillfället i akt och understryka vikten av att regeringen satsar på förebyggande arbete. Vi vet att brottslighet under prepuberteten och tonårstiden väsentligt ökar risken för en kriminell livsstil och att en sådan livsstil är mycket svårare att förändra senare i livet. Därför behöver förebyggande insatser sättas in tidigt, det vill säga betydligt tidigare än idag. Hos barn som riskerar att hamna i kriminalitet brister ofta någonting i de ordinarie stödssystem som de flesta av oss växer upp med: familj, skola, kompisar, fritidsintressen och ett visst mått av framtidshopp och självtillit. När de ordinarie systemen brister behövs samhällets stöd och engagemang. Här fyller socialtjänsten, skolan, fritids, civilsamhället och polisens förebyggande verksamhet viktiga funktioner. Regeringen behöver därför satsa minst lika mycket resurser på det

förebyggande arbetet som på brottsbekämpningen. Det behövs breda, generella förebyggande insatser för att bekämpa brottsligheten och den utveckling vi nu ser.

Akademikerförbundet SSR vill understryka att en sänkning av straffbarhetsåldern är en mycket stor principiell förändring när det kommer till svensk lagstiftning, till samhällets syn på barn och på barns ansvar. Förändringar av stora principiella frågor kräver mycket starka och välgrundade skäl för att förändringen ska genomföras. Några sådana har inte kunnat presenteras av utredningen. Det finns nämligen inte något i utredningens betänkande som ens tyder på att en sänkt straffbarhetsålder kan erbjuda en lösning på de samhällsproblem som består i att mycket unga lagöverträdare begår allvarliga brott. Att sänka straffbarhetsåldern kommer därmed att drabba barnen utan att det kan förväntas ge en positiv samhällseffekt. Ytterst väger alltså det allmänna signalvärdet tyngre än det faktiska resultatet.

Det är också viktigt att komma ihåg att det som idag framstår som ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa gängkriminaliteten, kan ge oöverblickbara konsekvenser i framtiden, inte minst när åtgärderna riktar in sig på barn.

Erfarenheter från Danmark, som 2010 – 2012 sänkte straffbarhetsåldern till 14 år, visar på mer negativa konsekvenser för det enskilda barnet. Risker för återfall ökade med 10% för de barn som dömts för brott vid 14 års ålder. Barnen var också mindre benägna att fullfölja skolan. Den målsättning som man ville uppnå med förslaget visade således inte ge effekt.

Akademikerförbundet SSR konstaterar att det saknas evidens för sänkt straffbarhetsålder. Tvärtom talar evidens för det motsatta. Forskning visar att barn är mer benägna än vuxna att underskatta risker och att söka spänning. Utredningen beskriver utifrån forskningen hur barn och unga är mer benägna att ta risker, har sämre förmåga till impulskontroll och att bedöma de framtida konsekvenserna av sitt handlande än ungdomar i de övre tonåren och unga vuxna. Det gör att förslaget framstår som orimligt.

8.13.2 En särskild reglering om straffrättslig påföljd för allvarliga brott

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget.

Akademikerförbundet SSR anser att en sänkning av straffbarhetsåldern inte är förenlig med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vidare anser förbundet att en straffbarhetsålder under 15 år inte är förenligt med barns möjligheter till ansvarstagande, riskmedvetenhet och konsekvenstänk. Förslaget är därmed inte heller i enlighet med barns grundläggande rättigheter.

Utredningen har i betänkandet framfört att det krävs starka skäl för att sänka den nuvarande straffbarhetsåldern. Akademikerförbundet SSR instämmer i utredningens bedömning. Akademikerförbundet SSR anser dessutom att skälen som talar emot förslaget är betydligt fler och betydligt tyngre än skälen som talar för.

Akademikerförbundet SSR finner det särskilt anmärkningsvärt att det saknas stöd och evidens för att en sänkning av straffbarhetsåldern kommer att leda till minskad brottslighet. Tvärtom är det en överhängande risk att en sänkt straffbarhetsålder kan komma att trycka ned brottsligheten ytterligare i åldrarna. Risker för gängledare anpassar sig till den nya åldern är såväl stor som uppenbar. En lägre straffbarhetsålder riskerar därför att leda till att fler barn under 14 år rekryteras till

att utföra grova, kriminella handlingar. En utveckling där ett hänsynslöst utnyttjande av allt fler och allt yngre barn rekryteras för att utöva grov kriminalitet vore djupt olycklig. Och vad vore i så fall nästa politiska åtgärd att vidta om utvecklingen tar den riktningen? Vore det att sänka straffberhetsåldern ytterligare? Och var går i så fall den nedre gränsen när det gäller straffbarhetsålder?

Akademikerförbundet SSR vill ta tillfället i akt och påtala det uppenbara. Om ett barn som är 14 år kan hållas ansvarig för grova, kriminella handlingar borde inte regeringen i så fall, i linje med detta, initiera en rad andra regel- och lagändringar såsom en sänkt myndighetsålder, en sänkt rösträttsålder, borttagande av åldersgränser när det kommer till inköp av alkohol, tobak och energidrycker?

Den fråga som infinner sig är hur samhället kan anse att en 14 åring som inte bedöms vara gammal nog att köpa cigaretter, köpa energidrycker eller rösta i ett val är mogen och utvecklad nog att på egen hand stå upp mot grovt kriminella individer samt förstå och ta konsekvenserna av sina egna beslut och handlingar när det kommer till påtryckningar och grooming från grovt kriminella individer?

Straffbarhetsåldern 15 år bygger på principen att straffrättsligt ansvar inte ska åläggas barn före den ålder då de i allmänhet kan antas ha uppnått den mognad som krävs. Åldersgränsen 15 år har under lång tid ansetts vara en lämplig avvägning mellan barns förmåga att ta ansvar för och förstå konsekvenserna av sitt handlande och samhällets intresse av att kunna döma ut en straffrättslig påföljd. Till detta kan läggas att om straffbarhetsåldern enbart hade baserats på barns mognad och ansvarsförmåga hade straffbarhetsåldern sannolikt varit betydligt högre än dagens 15 år. Forskning om utvecklingen av hjärnan visar att barn är mindre mogna än ungdomar i övre tonåren och unga vuxna. Barn har sämre förmåga till impuls kontroll och sämre förmåga att bedöma de framtida konsekvenserna av sitt handlande än ungdomar i de övre tonåren och unga vuxna.

När barn begår brott är det ett uttryck för att samhället har misslyckats med att skydda barnet. Det gäller särskilt de barn som begår allvarliga brott. Att barnet ska straffas för samhällets misslyckande går därmed emot de grundläggande principer som ett demokratiskt och rättssäkert samhälle bygger på.

Akademikerförbundet SSR vill därför påtala och understryka att en generell utgångspunkt för politiska åtgärder och förslag är att inte vidta mer ingripande åtgärder än nödvändigt, om det inte kan förväntas leda till det önskade resultatet. Regeringen behöver också följa upp och invänta eventuella effekter av redan beslutade åtgärder, och inte minst de stora reformarbeten – ”paradigmskiften” - som pågår inom både socialtjänsten och på straffrättens område innan nya stora ingripande åtgärder beslutas.

Bilaga 3 - En generell sänkning av straffbarhetsåldern

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget med samma motivering som förts fram ovan.

Avslutningsvis vill Akademikerförbundet SSR påtala att Barnrättskommittén har uppmanat de stater som har en straffbarhetsålder som är högre än 14 år att inte sänka den. Även om Barnrättskommitténs rekommendationer och allmänna kommentarer inte är juridiskt bindande utgör de en viktig vägledning för

konventionsstaterna. Sverige, som en av konventionsstaterna, är och bör även fortsättningsvis vara ett land som följer Barnrättskommitténs rekommendationer.

Heike Erkers
Förbundsordförande

Monica Engström
Socialrättsjurist